

Сабол Діана Михайлівна,

старший викладач кафедри методики
і психології дошкільної і початкової освіти
ІППО КУ імені Бориса Грінченка

Використання комп'ютерних технологій, як інновації, в розвитку дошкільника

В статті розглядаються питання важливості мовленнєвого спілкування дитини дошкільного віку з дорослим. Закцентовано увагу на чинниках, які свідчать про шкоду гаджетів для дошкільників (особливо проведення великої кількості часу), зокрема: затримка мовленнєвого розвитку, втрата контролю над емоціями, зниження пізнавальних здібностей, рухливої активності, погіршення моторики, «кліпове мислення», проблеми зі сном та самотність «з машиною» на відміну від прогресу в області комунікації.

Ключові слова: дошкільний вік; спілкування; розвиток дитини; мова; емоції; почуття; стосунки; дрібна моторика; гаджети; планшети; телефони; ігри

На розвиток дитини дошкільного віку впливає багато факторів, одним із суттєвіших є спілкування. Проблемі спілкування дорослого з дошкільниками було приділено багато уваги різними вченими. Свої роботи цій темі присвячували такі вчені як Д. Б. Ельконін, О. А. Шаграєва, Н. Н. Авдеева, Т. Д. Кондратенко, Л. Ф. Островская, О. Л. Кононко, М. І. Лісіна, Е. В. Субботський, Г. А. Урунтаєва, Ю. Б. Гиппенрейтер та ін.

Дошкільне дитинство – важливий період психічного розвитку, це вік початкового фактичного утворення особистості. Найважливішим фактором психічного розвитку дошкільника, за твердженням О. М. Леонтьєва, є його спілкування - спочатку із дорослими, а згодом і з ровесниками та іншими дітьми. Поза спілкуванням неможливий розвиток у дитини специфічно людських психічних функцій, її особистісне становлення.

Метою нашої статті є спроба проаналізувати важливість спілкування дошкільника з дорослим, який поруч, на противагу використання новітніх комп'ютерних засобів.

У дошкільному віці дитина інтенсивно оволодіває мовою як засобом спілкування: за допомогою мови вона вчиться розповідати про значущі для неї події, ділитися своїми враженнями; будувати з людьми адекватні лояльні стосунки, дізнаючись від дорослих, як це потрібно робити. Труднощі психічного розвитку дошкільника пов'язані, як правило, із неадекватно побудованим спілкуванням між дитиною і близькими дорослими.

Мова як засіб спілкування виконує не тільки функцію обміну інформацією, але й експресивну функцію. Використовується не тільки інтонація, але й міміка, пози і жести. Наслідуючи батьків і близьких людей, дитина несвідомо переймає стиль спілкування, емоційні прояви, мовну культуру.

У повсякденному житті ставлення оточуючих до дитини має різні прояви почуттів, викликаючи у неї різні відповідні почуття – радість, гордість, образу тощо. Дитина надзвичайно залежить від ставлення, яке їй демонструють дорослі. Вона, будучи залежною від любові дорослого, сама відчуває почуття любові до близьких людей, насамперед, до батьків, братів, сестер.

У спілкуванні через наслідування дитина засвоює способи взаємодії між людьми. Ця взаємодія зумовлена виключною залежністю людини від інших людей. Ідентифікація як ототожнення дозволяє людині емоційно, символічно "присвоювати" почуття іншого, а також переносити свої почуття, цінності і мотиви на іншого. Саме у взаємодії ці механізми ідентифікації дають людині можливість розвиватися, рефлексувати і відповідати соціальним очікуванням суспільства.

До кінця дошкільного віку дитина вчиться таким емоціям і почуттям, які допомагають їй встановлювати продуктивні стосунки зі своїми однолітками і з дорослими. У дитини формуються основи відповідального ставлення до результатів своїх дій і вчинків. Дитина шести-семи років здатна розуміти

моральний сенс відповідальності. Емоційно позитивне ставлення до самого себе, яке лежить в основі структури самосвідомості особистості кожної дитини, що нормально розвивається, орієнтує її на домагання відповідати позитивному етичному еталону. Коли потреба відповідати позитивному еталону поведінки набуває особистісного смислу, в дитини з'являється відповідальність як риса особистості. Шести-семирічна дитина в ситуації взаємовідносин з добре знайомими однолітками може самостійно вибирати способи правильної поведінки, відстоювати свою думку, брати на себе відповідальність за свою позицію і чинити опір провокуючому впливу однолітків.

Дитина вчиться рефлексувати, намагається проаналізувати власний психічний стан, прогнозувати можливі реакції інших людей на свій вчинок, при цьому вона хоче, щоб люди відчували до неї доброзичливість, вдячність, визнавали і цінували її гарний вчинок. Дитина відчуває постійну потребу звертатися до дорослих за оцінкою результатів своєї діяльності і досягнень. У цьому випадку дуже важливо підтримати дитину, оскільки неувага, зневага, неповажне ставлення дорослого можуть призвести до втрати впевненості в своїх можливостях.

Спілкування з дорослими і однолітками дає можливість дитині засвоювати еталони соціальних норм поведінки. Дитина в певних життєвих ситуаціях зіштовхується з необхідністю підпорядковувати свою поведінку моральним нормам і вимогам. Тому важливим моментом в моральному розвитку дитини стає знання норм спілкування і розуміння їх цінності й необхідності.

За період дошкільного дитинства дитина проходить великий шлях в оволодінні соціальним простором з його системою нормативної поведінки в міжособистісних стосунках з дорослими і дітьми. Дитина засвоює правила адекватної лояльної взаємодії з людьми і в сприятливих для себе умовах може діяти відповідно за цими правилами.

Створення атмосфери доброзичливості, відвертості, емоціональної піднесеності, радості у спілкуванні дошкільника з дорослим залежить від змісту контактів, адекватного рівню комунікативного розвитку дитини.

Найважливіше значення у виникненні і розвитку у дітей спілкування мають впливи дорослого, випереджуюча ініціатива якого підносить діяльність дитини на вищий рівень. Нормальний розвиток спілкування дошкільника прискорює хід його загального розвитку. Оптимізація дорослим спілкування дошкільника забезпечує усунення причин інших труднощів психічного розвитку. Загальною умовою оптимізації спілкування з дошкільником є створення дорослим атмосфери доброзичливості, відвертості, емоційної піднесеності, радості. Дорослий повинен контролювати хід розвитку спілкування дошкільника, встановлюючи випередження чи відставання розвитку його комунікативних потреб і підбираючи адекватну програму спілкування з дитиною.

Найбільш сприятливе для розвитку особистості дітей середнього та старшого дошкільного віку спілкування на фоні позитивного, теплого, емоційно забарвленого ставлення дорослого до дитини.

Мотиви спілкування дитини зумовлені її основними потребами, передусім потребами у нових враженнях (пізнавальні), активній діяльності (ділові), визнанні і підтримці (особистісні).

Особистісні мотиви становлять суть спілкування дитини і дорослого. На відміну від пізнавальних і ділових, які відіграють службову роль і опосередковують досягнення дитиною віддалених, кінцевих мотивів, особистісні мотиви остаточно задовольняються у спілкуванні. Спілкування дитини з дорослими є одним з вирішальних чинників її розвитку. Вона не може жити і розвиватися поза практичним і мовним спілкуванням з дорослим. Перші її специфічно людські предметні дії виникають у спільних діях з дорослим.

Поза спілкуванням не може формуватися у дитини специфічно людська предметна діяльність. Спілкування у формі спільної діяльності, мовленнєвого або мисленнєвого спілкування є необхідною умовою розвитку людини у

суспільстві. Найближчим соціальним середовищем людини, колом її безпосереднього спілкування виступає суспільна група, до якої вона належить. Для дитини дошкільного віку до кола її інтимного спілкування входять батьки і вихователь.

Усі фактори, які сприяють спілкуванню дитини з дорослими, найкраще стимулюють її психічний розвиток, ізоляція від них гальмує його. Роль спілкування у розвитку людини обумовлена тим, що специфічні для неї види психічної і практичної діяльності формуються після народження. Вони виникають і розвиваються упродовж життя внаслідок засвоєння їх у спілкуванні з носіями суспільно-історичного досвіду людства - дорослими людьми.

Спілкування обумовлює психічне життя дитини. Особливу увагу вона зосереджує на комунікативних засобах, які забезпечують ефективне спілкування: немовля – на інтонації, дошкільники середнього і старшого віку – на фонемах.

У спілкуванні дорослий підтримує і заохочує пізнавальну ініціативу дітей, сприяє їхньому емоційному залученню до дослідження навколишнього світу. Позитивний досвід взаємин із дорослими підвищує інтерес дітей до навколишнього світу, урізноманітнює прийоми його обстеження, активність і наполегливість у розв'язанні завдань.

Для дошкільника дорослий є особливо авторитетним, має суттєвий вплив на його психічний розвиток. Серед значущих дорослих найближчою людиною для дошкільника є мама. З нею він найчастіше спілкується, ділиться враженнями, її найкраще слухається. Свої вередування як своєрідний засіб встановлення контактів з дорослими діти найчастіше адресують матерям і бабусям. Наступним за значущістю для малюка є вихователь дошкільного закладу який спілкується з ним. За даними досліджень, 52% вихованців дошкільних закладів надають перевагу у спілкуванні мамі, 13% - вихователю, 10% - татові.

Організація достатнього за кількістю й адекватного за змістом спілкування є важливою умовою правильного виховання дітей у будь-якому віковому періоді.

Взаємовідносини дитина-дорослий мають провідне значення, виступають першоосновою всіх видів ставлення дитини до дійсності й джерелом її психічного розвитку.

Дорослий – носій зразків, норм, правил, прийнятих у суспільстві, його позиція характеризується словами: старший, знаючий, авторитетний, вмільий. З віком у дитини виникає і чимдалі посилюються потреби у самостійності, творчості, самопізнанні реалізувати які він прагне з ровесником як рівним собі партнером.

На думку М. І. Лісіної, спілкування дитини з дорослим та з ровесником – різновиди єдиної комунікативної діяльності. Контакти з однолітками відзначаються невимушеним і розкутим характером, яскравим емоційним забарвленням. Водночас ці контакти значно поступаються сфері спілкування з дорослими своєю змістовністю та глибиною особистісних відносин.

Внесок спілкування і спільної діяльності з ровесником у розвиток дошкільника найбільш помітний у п'ятих сферах особистості: етичній, пізнавальній, самосвідомості, творчих здібностей, здатності до співпраці.

Діти, з якими батьки постійно й доброзичливо спілкуються, починають розмовляти раніше за малюків, позбавлених батьківського піклування в інтернатних установах.

З іншого боку, успіхи у психічному розвитку дитини спираються на її фізичне здоров'я, яке забезпечує активність малюка, його інтерес до оточуючого. Хвора дитина квола, байдуже сприймає дорослих та іграшки, не прагне самостійно пересуватись, брати різні предмети та маніпулювати ними. Першим свідченням пізнавального ставлення дитини до оточуючого є її орієнтувальні реакції, які стимулюють розвиток сенсомоторних потреб у рухах і враженнях. Сенсорні та рухові потреби тісно пов'язані. Рухові потреби реалізуються через активність дитини. У випадку, якщо здоров'я малюка

порушується, її активність знижується, а разом з тим і обмежуються можливості пізнавального розвитку на основі відчуттів та сприймання оточуючого.

У результаті - спостерігаються відставання у розвитку опорно-рухового апарату, аналізаторів, а згодом і психічних функцій (сприймання, пам'яті, мовлення тощо). Якщо дитина засвоїла деякі вміння та навички, то хвороба може швидко зруйнувати їх. Наприклад, до хвороби дитина вміла самостійно складати пірамідку, але тепер виявляє нерозуміння завдання, створюється враження, що вона забула, як виконуються потрібні дії. Дітям властива висока вразливість, швидкі зміни настрою, стомлюваність, імпульсивність. Вони потребують захисту від травмуючих факторів середовища. Нестійкість психіки дитини, залежність її стану від умов, створених дорослими.

Визначальна роль у психічному розвитку дитини раннього віку належить дорослому, який піклується про задоволення життєво необхідних потреб дитини у їжі, відпочинку, чистоті тощо. Але тільки цього недостатньо для нормального психічного розвитку малюка. Необхідно налагодити доброзичливі, емоційно позитивно забарвлені, стабільні стосунки з малюком як провідний канал передачі суспільного досвіду, шлях педагогічно доцільних впливів на дитину.

Але в сучасних умовах існують причини, які «сприяють» уникненню спілкування з дитиною, а часто і затримці мовленнєвого розвитку малюка.

Найдивовижнішим чином затримка мови проявляється у дітей гіпертурботливих мам. Такі мами, будучи в крайньому ступені перфекціоністки, просто не дають можливості дитині заговорити. Вони вловлюють бажання малюка по руху його руки, підкинута брови або відхиленню куточків губ. І у такої дитини просто немає необхідності говорити! Його розуміють навіть не з півслова, а з пів-літери!

Мова - це діяльність, яка має свою структуру. І на першому етапі важлива ПОТРЕБА говорити. А вона не виникне, якщо мама по першому жесту дитини буде давати йому необхідну і працювати "перекладачем" для решти світу. Ця

ситуація вельми зручна для дитини, і сам малюк навряд чи захоче виключити цей комфорт, його потрібно виводити звідти на мовленнєве спілкування саме батькам. Дитина повинна усвідомити, що мова йому необхідна, що без неї він не отримає бажане.

Враховуючи все вищесказане, потрібно розуміти, що якими б не були початкові проблеми затримки мовленнєвого розвитку, все-таки основною причиною може бути те, що самі батьки не вважають за потрібне багато розмовляти зі своєю дитиною. Не чуючи в достатній мірі мову дорослих, не споглядаючи артикуляції і не маючи можливості їй наслідувати, малюк буде відставати в мовленнєвому розвитку. Не можна забувати, що мовленнєвий і розумовий розвиток тісно пов'язані, і не сформована вчасно мова може спричинити за собою відставання в розумовому розвитку. Для розвитку мовлення дитини, перш за все, необхідно створити сприятливі умови. Найголовніше – якомога більше говорити з дитиною. Він повинен постійно чути мову, звернену до нього, а не з екрану телевізора. Для цього слід постійно коментувати всі побутові ситуації і події життя малюка.

Наші діти ростуть в нових умовах тотальної зайнятості батьків, і, на жаль, їх проблеми – породження нових умов життя дорослих, їх стрімкого життя і відсутність часу. Ця зайнятість часто вибирає інновації, які, на перший погляд, можуть бути зручними і для батьків, і для дітей. Сучасний мобільний телефон або гаджет можуть слугувати «палочкою-виручалочкою».

Безумовно, за той проміжок часу, поки в руках у малюка заповітний планшет або телефон, мама встигає зварити борщ, випрати і повісити білизну, нагодувати молодшого братика, тата і навіть вигуляти собаку ... Але, як правило, у дитини, яка рано пізнала принади "комп'ютерного життя", - не тільки проблеми з вимовою, вона розкоординована, у неї яскраво виражені спалахи агресії, проблеми з харчуванням, засинанням, вона довго не може заспокоїтися при мінімальному роздратуванні. Важливо розуміти, що мозок маленької людини розвивається в послідовності, яка передбачає якісні переходи від одного ступеня розвитку до іншого, де кожна попередня є

основою подальших ступенів або стадій розвитку. Предметно-маніпулятивна діяльність – основна в період дитинства, за якою слідує предметна. Дитина в цей період розвивається за рахунок дослідження предметів з навколишнього світу. І в цей період реальний кубик в руках малюка безпосередньо розвиває його. Він може взяти його в руку, в рот, лизнути, кинути на підлогу, постукати їм по іншому кубіку і т.п. Але кубик на екрані планшета не володіє набором властивостей, необхідних малюкові, і, природно, не може стимулювати розвиток мозку, дати розуміння властивостей і якостей предметів. Адже властивості всіх віртуальних предметів однакові – плоский гладкий екран! І гордість, з якою батьки вихваляються один одному про те, як спритно їх малюк управляється з планшетом, - абсолютно хибний посил. Тому, на думку практичного психолога К. Гольцберг, - правило номер один: до трьох років – ніяких гаджетів! Комп'ютерні ігри можна вводити в діяльність дитини тільки після того, як вона освоїла традиційні види дитячої діяльності – малювання, конструювання, сприйняття і твор історій. Коли малюк навчиться самостійно грати в звичайні дитячі ігри – рольові, маніпулятивні, моторні, логічні.

Про розвиток дрібної моторики – окрема розмова. Багато хто вже знає, що розвиток дрібної моторики якимось дивним чином впливає на розвиток мови, і мами з чисто материнським завзяттям змушують малюків працювати пальчиками. Дійсно, мозок людини влаштований так, що, говорячи простою мовою, ділянки головного мозку, що відповідають за мову і дрібну моторику, пов'язані, і, розвиваючи одну ділянку, ми стимулюємо розвиток іншого. Але дрібну моторику неможливо розвивати, не розвиваючи загальну, а це - вміння дитини вправно і скоординовано рухатися. Наприклад, кидати і ловити м'яч, стрибати, рухати синхронно руками, ходити по сходах і по "брівці". Іноді прості вправи на координацію рухів – ліплення, малювання олівцями, застібання гудзиків, шнурування – можуть серйозно стимулювати розвиток мови.

Сучасні дослідники виявили багато чинників, які свідчать про шкоду гаджетів для дошкільників, зокрема: затримка мовленнєвого розвитку, втрата

контролю над емоціями, зниження пізнавальних здібностей, зниження рухливої активності, погіршення моторики, «кліпове мислення», проблеми зі сном та самотність «з машиною» на відміну від прогресу в області комунікації.

Як не дивно, уникання спілкування, віддаючи пріоритет планшету, буває не тільки у дітей, а й у дорослих. На прийомі у психолога не рідко зараз можна чути скарги дітей про те, що мами з ними мало спілкуються через те, що постійно граються в планшеті.

Отже, можемо підбити **підсумок:** живе спілкування з дитиною дошкільного віку надзвичайно важливе для її розвитку, замінити його не можна нічим, навіть передовими інноваційними технологіями. Тож, використовувати гаджети для розвитку дитини потрібно дозовано, ретельно підбираючи ігри і визначаючи для цього недовгий проміжок часу.

Література:

1. Авдеева Н. Н., Мещерякова С. Ю. Вы и младенец : у истоков общения. - М.: Педагогика, 1991. - 160 с.
2. Воспитание детей дошкольного возраста / Под ред. Л. Н. Проколиенко. - К. : Рад. школа, 1990. - 368 с.
3. Воспитание гуманных чувств у детей / Под ред. Л. Н. Проколиенко, В. К. Котырло. - К. : Рад. школа, 1987. - 174 с.
4. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников / Под ред. А. М. Виноградовой. - М. : Просвещение, 1989. - 96 с.
5. Галигузова Л. Н., Смирнова Е. О. Ступени общения : от года до семи лет. - М., 1992.
6. Деятельность и взаимоотношения дошкольников / Под ред. Т. А. Репиной. - М.: Педагогика, 1987. - 190 с.
7. Кондратенко Т. Д., Котырло В. К., Ладывир С.А. Обучение старших дошкольников. - К.: Рад. школа, 1986. - 152 с.
8. Кононко Е. Л. Чтобы личность состоялась. - К.: Рад школа, 1991. - 221 с.

9. Кравцова Е. Е. Психологические проблемы готовности детей к обучению в школе. - М. : Педагогика, 1991. - 152 с.
10. Лисина М. И. Проблемы онтогенеза общения. - М. : Педагогика, 1986. - 144 с.
11. Люблінська Г. О. Дитяча психологія. - К.: Вища школа, 1974. - С.30-70
12. Островская Л. Ф. Педагогические ситуации в семейном воспитании дошкольников. - М. : Просвещение, 1990. - 160 с.
13. Развитие социальных эмоций у детей дошкольного возраста. / Под ред. А. В. Запорожца, Я. З. Неверович. - М.: Педагогика, 1986. - 176 с.
14. Смирнова Е. О. Психология ребенка от рождения до 7 лет. - М. : Школа-Пресс 1997. - 383 с. - С. 211-223, 297-315.
15. Урунтаева Г. А. Дошкольная психология. - М. : Изд. Центр "Академия", 1997. - С. 98-107.
16. Эльконин Д. Б. Психология игры. - М.: Педагогика, 1978. - 304 с.

Сабол Д. М. Использование компьютерных технологий, как инновации, в развитии дошкольника

В статье рассматриваются вопросы важности речевого общения ребенка дошкольного возраста со взрослым. Акцентируется внимание на факторах, которые свидетельствуют о вреде гаджетов для дошкольников (особенно проведение большого количества времени), в частности: задержка речевого развития, потеря контроля над эмоциями, снижение познавательных способностей, двигательной активности, ухудшение моторики, «клиповое мышление», проблемы со сном и одиночество «с машиной» в отличие от прогресса в области коммуникации.

Ключевые слова: дошкольный возраст; общение; развитие ребенка; язык; эмоции; чувства; отношения; мелкая моторика; гаджеты; планшеты; телефоны; игры

Sabol D. M. Using computer technology, innovation, the development of a preschooler

This article discusses the importance of verbal communication preschool child with an adult. The attention to the factors that indicate the dangers of gadgets for preschoolers (especially holding a large amount of time), such as: speech delay, loss of emotional control, reduced cognitive abilities, motor activity, impairment of motor skills, "klipovoy thinking", sleep problems and loneliness, "the car" as opposed to the progress in the field of communication.

Keywords: pre-school age; communication; child development; language; emotion; feelings; relations; fine motor skills; gadgets; plates; telephones; games